

2016 AMERİKAN SEÇİMLERİ ÜZERİNDEN SİSTEM ELEŞTİRİSİ KÜLTÜRÜ

Ayten ÇALIŞ
İstanbul Aydın Üniversitesi
aytencalis@aydin.edu.tr

ÖZ

Çalışmanın odak noktası; iletişim biliminde “eleştirel yaklaşımlar” olarak anılan ekol ile literatür açısından bu kategori içinde yer bulmasa da ciddi sistem eleştirilerinde bulunmuş Baudrillard gibi alternatif bakış açıları üzerinden ‘sistem eleştirisi kültürü’nü incelemek olacaktır. Bu zamana kadar yapılagelen sistem eleştirilerinin ortak noktası olan, “*kitle iletişim araçlarını elinde bulunduran sermaye güçlerince oluşturulan kitle toplumu*” bu çalışmanın da ana sorunsallarından birini oluşturacak ve “*sistem kuramı*”, “*kitle toplumu kuramı*”, kısmen de “*gündem belirleme kuramı*” üzerinden gidilerek, “*kamuoyu oluşumunu kontrolünde tutmak isteyen finansal güç odaklarının eseri olan modern dünya düzeni*” incelemeye alınacaktır. “*Kültür endüstrilerinde üretilen kültürel ve ideolojik çerçeveler üzerinden oluşturulan ‘sistem’in merkezinde ‘insan’ın değil ‘sisteme hükmedenlere ait çıkarlar’ın bulunduğu tezi özetlenecek ve ‘eleştirel teori’ tarafından iletişim literatürüne dahil edilmiş temel kritikler hatırlatılarak mevcut sistem irdelenecektir.*

2016 sonunda ABD’de gerçekleşen ve beklenmedik bir sürprizle, marjinal söylemlere sahip olan Donald Trump’a liderlik yolunu açan Başkanlık Seçimleri örneklem olarak kabul edilecek ve “*içerik analizi yöntemi*” kullanılarak “*Trump ile yerleşik düzen arasındaki mevcut çatışma*”nın arka planı incelenecektir. Kitle iletişim araçlarını elinde bulundurarak ve sistemin içinden gelerek beklenmedik bir sistem eleştirisinde bulunan Trump örneği üzerinden, “*sistemin parçaları arasındaki çıkar çatışması*”nın ve bu çatışmaya malzeme edilen “*kitle toplumu*”nun açığa çıkardığı sonuçlar tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Sistem Eleştirisi, Kapitalist Modernizm, Hegemonya, Eleştirel Yaklaşımlar, Kitle Toplumu, Kamu Diplomasisi*

THE CULTURE OF SYSTEM CRITICISM THROUGH THE 2016 AMERICAN ELECTIONS

ABSTRACT

The study will examine the critical approaches in communication science with the culture of system criticism through alternative perspectives such as Baudrillard, who, despite not being included in this category in terms of literature, has dramatically criticized systems. The mass society created by the power of capital holding the mass media, which is the common point of the system critics that have been made up to this time, will be taken to examine the modern world order, which is the work of financial powers who want to keep the formation of public opinion in control, will be one of the main problems of this work and by going through system theory, mass society theory and partly agenda setting theory.

In the center of the system formed by the cultural and ideological frameworks produced in the cultural industries, the theme of *'the benefit belonging not to man but to the governing system'* will be summarized and the current system will be examined by recalling the basic critiques included in the communication literature by critical theory.

Presidential Election at the end of 2016, which led to Donald Trump's leadership in the US with an unexpected surprise and marginal discourses, will be considered as a sample and the background of the current conflict between *'Trump and Built-in Layout'* will be examined using the content analysis method. Through the example of Trump, which has an unexpected systematic criticism by holding mass media and coming from within the system; the conflicts of interest between the parts of the system and the effects of *'mass society'* which is also used as a material for these conflicts, will be discussed.

Keywords: *System Criticism, Capitalist Modernism, Hegemony, Critical Approaches, Mass Society, Public Diplomacy*

GİRİŞ

Aristoteles'in "*Politika*" isimli eserinde geçen "yönetenler - yönetilenler" ayrımı, toplumsal yaşantı ve devlet yönetimi noktasında her zaman temel bir ayırım olmuştur. Ve topluma yön veren her türlü aygıtı içine alan, "*sistem*" adını verdiğimiz yönetsel mekanizma ve mekanizmalar da hep bu temel ayırım üzerinden şekillenmiştir. Yönetim erkini elinde bulunduran kesimin yönetilenler üzerindeki egemenliği ve hakimiyeti her zaman ciddi bir sorun alanı oluşturmuş ve bu yönetsel egemenlik, çoğunlukla da bir "*hegemonya*"ya dönüşmüştür. Zira yönetim erkini eline geçiren kesim yönetilenler üzerinde ciddi bir tahakküm

kurma yoluna gitmiş ve genellikle yönetilen kesime bir şekil verme ve dayatmada bulunma yönelimi ortaya çıkmıştır.

Farklı coğrafyalarda ve farklı tarihsel dönemlerde sıklıkla örneklerini gördüğümüz bu sosyal olgunun felsefi ya da psikolojik boyutunu ele alacak olursak; insanın, iktidar gücünden beslenen ve beslendikçe de tahakküm, hükmetmenin ötesinde değiştirme ve dayatmada bulunma gibi refleksler doğuran ilkel benliğinin (ego) ne denli güçlü olduğunu görürüz. İşin sosyolojik tarafına baktığımızda ise, sistem içindeki bu anomali durumun genellikle “*kapital*” merkezli yaşandığını müşahade ederiz. Yani tahakküm eden kısım, ekseriyetle belirli bir sermaye gücünü ve dolayısıyla da kitle iletişim araçlarını elinde bulunduran kesim olmuş; düşünce tarihindeki “*sistem eleştirisi kültürü*” de buradan doğmuştur.

Ancak Baudrillard, “*Küresel Karşıtlık Oyunu Ya da Can Çekişen Küresel Güç*” başlıklı metninde; “*hegemonya*” denilen şeyin kapital ya da hakim/egemen sınıfların maddî hakimiyetlerini sürdürme biçimlerinin hepsinden başka bir şey olduğunu söyler. (Baudrillard, 2015: 13) Yani hegemonya, ekonomik güçten kaynaklanan baskınlık hâlinde çok dahakapsayıcı bir durumdur ve “*hegemonya*” ile “*hakimiyet*” de birbirinden farklı mefhumlardır. İşte bütün bu nüanslar ve “*toplumsal yapıyı şekillendiren taraflar arasındaki mücadeleler*”, ister istemez ‘sistem’e dönük irdelemeleri beraberinde getirmiş ve uygulanan yönetsel modellerin doğurduğu istenmeyen sonuçlar, çeşitli sistem eleştirilerini ortaya çıkarmıştır. Karl Marx, Friedrich Nietzsche ve Sigmund Freud gibi temel isimler, ‘sistem’i birbirinden farklı perspektiflerden değerlendirirler de; ‘sistem eleştirisi’nin çağdaş örneklerini veren çoğu isme kaynaklık etmişlerdir. Yine F. Hegel ve Max Weber de çağdaş eleştirelleri etkileyen isimlerden ikisidir.

İletişim tarihinde “*egemen yaklaşımlar*”, “*süreç okulu*”, “*ana akım*” gibi isimlerle anılan baskın anlayışa ciddi eleştiri getiren *Frankfurt Okulu*, bu temel isimlerin kritik (eleştirel) yaklaşımından etkilenen önemli ekollerden birisidir. “*Eleştirel Teori*”nin en etkin temsilcilerinden biri olan bu okul, “*kapitalist modernizm*”e ciddi eleştiriler getirmiş ve “*sistem*”in aslı parçaları olan “*sermaye*”, “*siyâsî erk*”, “*medya*”, “*kitle iletişim araçları*”, “*sivil toplum kurumları ve lobiler*” arasındaki ilişki biçimlerinin ortaya çıkardığı kültürü resmetmiştir. Ve “*nicel araştırma yöntemleri*” ile “*tümdengelim*”e dayalı bir mantığı esas alan “*egemen yaklaşımlar*”a karşı, “*nitel araştırma yöntemleri*”ni temel alan ve “*tümevarım*”a dayanan bir mantığı benimseyerek; mevcut olan bakış açılarına “*alternatif paradigmalara*” geliştirmiştir. Hakim ideolojinin şekillendirdiği mevcut kültürün kitleler üzerindeki egemenliğini ortaya koymuş ve “*sistem*”in bütünün değil azınlığın çıkarlarına hizmet ederken doğurduğu tahribatı da tüm boyutlarıyla incelemiştir. Bu anlamda “*Frankfurt Okulu*”nun “*sistem eleştirisi kültürü*”nde önemli bir köşetaşı olduğu söylenebilir.

Parçalar arası uyum ve dengeyi temel ölçüt kabul eden “*sistem teorisi*” üzerinden “*ideal düzen*”e ulaşılabileceği düşünülecek olursa; kitlelerin sistemin belirli bir parçasına ya da parçalarına hizmet eder hâle getirilişini kritik eden “*kitle toplumu kuramı*” ile yine bu problemleri işaret eden “*gündem belirleme kuramı*” gibi teorik çerçevelerin de “*eleştirel kültür*”ün önemli birer parçası olduğu düşünülebilir. Eleştirel Düşünce Okulları’nın önceki bilindik yaklaşımdan farkı ise, akademisyen Armand Mattelart ve araştırmacı Michele Mattelart’ın ortak çalışması olan “*İletişim Kuramları Tarihi*” isimli çalışmada şöyle geçmektedir; “*Görevselci toplumbilim; medyayı, modern demokrasinin bu yeni araçlarını, toplumu kesin olarak düzenleyen mekanizmalar gibi düşünüyordu ve bu bağlamda da toplumsal sistemin değerlerinin, var olan durumun yeniden üretimiyle uyuşan bir kuramı övmekten başka şey yapamazdı. Eleştirel düşünce okulları ise, demokrasinin bu teknik yeniliklerden kaçınılmaz olarak kazançlı çıktığı düşüncesini değerli ve güvenilir saymayı kabul etmeyerek, bu yeni kültürel üretim ve dağıtım araçlarının gelişmesinin yarattığı sonuçları sorgulamıştır.*” (Mattelart, 2016: 58)

‘İDEOLOJİ’Yİ ve ‘KÜLTÜR’Ü ARAÇSALLAŞTIRAN ‘SİSTEM’

“*İdeoloji*” ve “*kültür*”, taşıdıkları düşünsel içerik gereği kitlelere bir ufuk, bir amaç vermeleri gerekirken; genellikle “*sistem*”e hükmeden güçlerce araçsallaştırılarak bambaşka noktalara hizmet eder duruma getirilmişlerdir. İşte bu ciddi sapmayı tespit ederek “*ideoloji*” ve “*kültür*” gibi kamuoyu yapıcı iki temel olgunun araçsallaştırılması noktasını tüm boyutları ile işleyen Frankfurt Okulu; “*eleştirel paradigma*”nın çok önemli bir temsilcisidir. Bu temel noktadan yola çıkarak medyadan siyasete, tüketim kültüründen sanata kadar birçok farklı alanda ciddi bir kapitalist modernizm eleştirisi geliştiren ekol; “*egemen yaklaşımlar*”ın karşısına “*kültürün metalaştırılması*”, “*gelişen teknolojinin sanatsal üretimi yok etmesi*” ve “*insanın tektipleştirilmesi*” gibi makro tespitlerle çıkmıştır. Theodor Adorno’nun “*kültür endüstrisi*”, Antonio Gramsci’nin “*hegemonya*”, Herbert Marcuse’un “*tek boyutlu insan*” kavramları; ekolün temel eleştirisini ortaya koyan kilit kavramlardan yalnızca birkaçıdır.

Yine aynı şekilde Louis Althusser’in “*devletin ideolojik aygıtları*” ve “*baskıcı aygıtlar*” şeklindeki eleştirel kategorizasyonu, Walter Benjamin’in “*teknoloji tarafından öldürülen sanat*”a ilişkin çarpıcı görüşleri, Adorno ile benzer görüşleri paylaşan Max Horkheimer’in “*eğlence yoluyla kitle kültürünü yönlendiren kapitalist modernizm*”e yönelik tespitleri ve Jürgen Habermas’ın “*gerçek aydınlanmanın ancak eleştirel akılla gerçekleşebileceği*”ne dâir vurguları da önemlidir. Raymond Geuss, “*Eleştirel Teori - Habermas ve Frankfurt Okulu*” isimli çalışmasında; “*Eleştirel Toplum Teorisi*”nin merkezi, ideoloji eleştirisidir. Toplumdaki fâillerin doğru durumlarını ve gerçek çıkarlarını algılamalarını

engelleyen şey, ideolojileridir. Eğer toplumsal baskıdan kurtulmak istiyorlarsa, fâillerin ideolojik yanılısamadan kurtulması gerekir.” der ve “*ideoloji*”nin gerçek olanla ilişkide ne denli ciddi bir engel ve tuzak olduğunu işaret eder. (Geuss, 2013:16) Geuss yine aynı çalışmada; “*eleştirel teori*”nin, neye mâruz kaldığının farkında olmayan kitleleri uyandırmak gibi bir misyonu olduğunu da şu cümleleri ile özetler... “*Özellikle Marcuse ve Adorno*”ya göre modern sanayi toplumları, toplum üyelerinin iç dünyası üzerinde bile o kadar geniş bir denetim uygular ki; fâillerin früstre ve sefil olduklarının tümüyle farkına varmalarını engeller. Bu tür toplumlarda fâiller, kendi mutsuzluklarının tam ve doğrudan deneyiminden bile yoksundur. İşte böyle bir durumda “*eleştirel teori*’nin ilk görevi de; fâilleri, bazı bilinçdışı arzularının früstre edildiğinin farkına vardırmaktır.” (Geuss, 2013:126-127)

Net bir sistem eleştirisinde bulunan “*Frankfurt Okulu*”, ayrıca “*kapitalist modernizm*”in doğurduğu negatif sonuçları ve sosyo-politik zemindeki manipülasyonu işaret etmekle kalmamış; kapitalist modernizmin bilimsel paradiması olan pozitivizmi de kritik etmiştir. “*Pozitivizm*” temelde “*mevcut yasalara uyum*” noktasını şart koşarken, “*görünene odaklanmak*” yerine “*görünenin arkasındakini okuma*”yı esas alan eleştirel bakış bu anlayışa da alternatif getirmiş; mitleri paramparça edecek sorgulayıcı ve analitik bir bakışı temel almıştır. “*Frankfurt Okulu*”nu “*sistem eleştirisi*” noktasında tetikleyen sosyal olaylar ise; Levent Yaylagül’ün Kitle İletişim Kuramları - Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar başlıklı çalışmasında şöyle geçmektedir; “*Okulun ortaya çıkışını etkileyen iki önemli faktör; Avrupa’da yükselen faşizm olgusu ve S.S.C.B.’de Lenin’in önderliğinde gerçekleşmiş Bolşevik Devrimi’dir. Ancak Bolşevik Devrimi sadece Rusya ile sınırlı kalmış ve sanayileşmiş Batı Avrupa toplumlarına yayılmamıştır. Frankfurt Okulu üyeleri, böyle bir ortamda Marksist düşünce ile ilgilenmişlerdir. Fakat şunu da belirtmek gerekir ki; Frankfurt Okulu’nun Marksizm anlayışı bu okula özgü bir anlayıştır ve klasik Marksist yaklaşımdan bir sapmadır.*” (Yaylagül, 2016:100) Yine Yaylagül’ün çalışmasında Frankfurt Okulu’nun 1923-1933 arası, 1933-1950 arası, 1950-1970 arası ve 1970’ten günümüze gelen dönem olmak üzere dört temel döneme ayrıldığı da ifade edilmektedir. (Yaylagül, 2016:100)

Frankfurt Okulu’nun, “*kültür*”ün ve “*ideoloji*”nin belirli bir kesimin çıkarları için kurgulanan sisteme araç kılınması noktasındaki tespitlerine bugünün gözlüğü ile bakıldığında ise; başrolde olduğunu söyleyebileceğimiz ana unsurun, “*teknoloji*” olduğu görülecektir. Ayrıca Nazife Güngör’ün “*İletişim, Kuramlar, Yaklaşımlar*” isimli temel çalışmasında geçen şu makro tespit de göstermektedir ki; bugün temel aktörlerin ve araçların değişimi söz konusu olabilir, fakat finansal anlamda güçlü olanın güçsüze yönelik tahakkümüne dayanan mevcut düzen değişmiş

değildir. Ve “demokrasi” adı verilen yönetsel mekanizma da, bu bilindik işleyişte bir vitrinizasyondan öteye gitmemektedir. “Eskinin toprak merkezli güç sahipleri (feodal güçler) şimdinin kapital merkezli gücü (sermaye) olarak yine toplumun egemen kesimini oluşturmaktadır.” (Güngör, 2013:282)

BAUDRİLLARD VE ‘DEMOKRATİK İLÜZYON’

Nazife Güngör’ün “İletişim, Kuramlar, Yaklaşımlar” çalışmasının “Kitle İletişim Araçları ve Sistem İlişkisi” başlıklı bölümünde insanoğlunun sistem kurma ve yönetme güdüsü, şu temel cümlelerle özetlenmektedir... “İnsanlar, diğer canlılardan farklı olarak yaşamlarını amaçlı biçimde planlama yeteneğine sahiptirler. Bu, bir bakıma insanların ‘sistem kurma becerisi’ olarak da algılanabilir. Tarihe düşen izlerden anlaşıldığı üzere insanlar, topluluklar halinde yaşamaya başladıkları dönemlerden itibaren sistem kurmaya yönelmişlerdir. Arkeolojik kazılardan elde edilen pek çok kalıntı, insanların Buzul Çağı’ndan itibaren bir takım işaretler geliştirdiklerini, simge yarattıklarını göstermektedir.

Tabi insanlık tarihinde özel mülkiyet döneminin başlamasıyla birlikte sistem oluşturma çabalarının önemli bir ivme kazandığını tahmin etmek zor değil. Özel mülkiyetin, toplumdaki bir takım insanların doğadaki kaynakları kendi mülkiyetlerine alarak başka insanlar üzerinde iktidar kurma süreci olduğu söylenebilir. İktidarı sürdürmenin yolu ise, uygun denetim ve gözetim mekanizmaları oluşturmakla yakından ilişkilidir. Bu da bir bakıma “sistem kurma” anlamına gelir. Çünkü sistematik yapılarda sistemi oluşturan birimlerin işlev ve işleyiş alanları tanımlanmış, sınırları belirlenmiştir. Dolayısıyla da sistemli bir yapıyı kontrol altında tutabilmek çok daha kolaydır.” (Güngör, 2013:282) Güngör’ün temel tespitlerinden de anlaşıldığı üzere; aslında “sistem kurma”nın amacı “yönetmek”, yönetmenin asıl motivasyonu da “kontrol altında tutmak”tır. Ve bugün küresel bir mühendislik örneği sergileyerek kendi amaçları çerçevesinde oluşturdukları “algı”yı kitlelere “gerçek” olarak sunan çıkar gruplarının dizayn ettiği “modern dünya” da aynı motivasyonlarla hareket etmekte ve kitleleri Gramsci’nin “rıza” olarak nitelediği “örtülü bir baskı” ile yönlendirmektedir. Yani reeldeki “hegemonik ilişki” yine aynı ilişkidir; fakat söz konusu bu kurgu, tıpkı “demokrasi” kavramında olduğu gibi üzerinde toplumsal mütabakata varılan birçok değer üzerinden gerçekleştirilmektedir.

Pesimist bir realizm örneği sergileyerek söz konusu bu durumu en vurucu örnek ve kavramlarla ortaya koyan Baudrillard; “bir gerçeklik olarak algılanması istenilen görünüm”in (simülakr) “gerçeklik”in yerini aldığı tezini ortaya atmış ve “simülasyon kuramı” adını verdiği teorik paradigma üzerinden “mevcut sistemin perde arkası”nı deşifre etmiştir. 20. Yüzyıl’a damgasını vuran kuramlardan biri olan bu teorik çerçeve içinde “bir köken ya da gerçeklikten

yoksun olan”ın modeller aracılığıyla türetilmesine “*hiper-gerçek*”, yani “*simülasyon*” adının verildiğini dile getirmiş ve gerçek zannetiğimiz nice önemli olgunun birer simülasyondan başka bir şey olmadığını ifşâ etmiştir. (Baudrillard, 2016:14) Baudrillard’ın bu makro tespitini yansıtan en vurucu cümlelerden birisi de; “*Şeytana Satılan Ruh – Kötülüğün Egemenliği*” isimli çalışmasında geçen şu temel ifadedir; “*Tanrının ortadan kaybolup gitmesi, bizi ‘gerçeklik’le karşı karşıya bırakmıştır. Peki ya ‘gerçeklik’de ortadan kaybolursa, o zaman ne yapacağız?*” (Baudrillard, 2015:17) Baudrillard aslında bu cümle ile, sisteme yön veren güçlerin tanrılığa soyunduğu gerçeğini dolaylı bir biçimde ifade etmiş ve sistemin sahiplerinin, istenilen neticeye ulaşmak adına her türlü değeri ve realiteyi araçsallaştırdıklarının altını çizmiştir. Aynı çalışmada, bugün savaşların bir amaç ya da hedeften yoksun bir yanılgı, sanal yani “*gerçekleşmemiş bir olay*”, bir tür lanet okuma, bir şeytan kovma biçimi olduğunu söyleyen Baudrillard; gösterimdeki simülasyonun ne denli hayâtî boyutlar taşıdığını da gözler önüne sermek istemiştir. (Baudrillard, 2015:113)

Yine kendi imzasını taşıyan “*Can Çekişen Küresel Güç*” isimli çalışmada “*küresel cehennem*”, “*sanal bir özgürleşme*”, “*mutlak keyifsizlik*” gibi kavramsallaştırmalarda bulunan ve Oğuz Adanır tarafından “*Düşünceleri radikal bir belirsizlik içerir. Ne var ki, ironi düzeyi bu kadar yüksek bir insana ancak saygı duyulabilir.*” şeklinde tanımlanan Baudrillard; söz konusu çalışmada, “*bir ilüzyon hâlini alan demokrasi*” ile ilgili şu temel tespitlerde bulunmuştur... “*Aydınlanma Çağı İdeolojisi’nin çok çalışıp çabalayarak ortaya koyduğu, iktidara düşgücü ya da zeka atfeden demokratik ilüzyona bir son vermek gerekir. 1968 Mayıs’ında üretilen; “Düşgücü iktidara geçsin!”, “Arzularımızın gerçekliğini düşünün!”, “Hiçbir engel tanımadan zevk alın!” türünden çocukça ütopyaların gözden geçirilmesi gerekir. Sistemin gelişmesiyle birlikte sahiden gerçekleşen (daha doğrusu hipergerçekleşen) her şeyin gözden geçirilmesi gerekir.*” (Baudrillard, 2017:60)

Bir temsil etme simülasyonu sayesinde ayakta kalabilen ve parodiye dönüşen bir “*iktidar*”dan bahseden Baudrillard; bu mevcut yönetim mekanizmasının zorunlu bir hayalet görevi yaptığını dile getirmekte ve seçilen kişilerin gösterimdeki küresel senaryoyu tatbik edebilecek kişiler olduğunu da açıkça ifade etmektedir. Dolayısıyla bugün “*demokrasi*” dediğimiz şey, tıpkı Frankfurt Okulu’nun “*araçsallaşan kültür ve ideoloji*” eleştirisinde olduğu gibi bir dolgu malzemesinden başka bir şey değildir. Belki de Gramsci’nin “*rıza*” adını verdiği o “*örtülü hegemonya*”nın en etkili aracıdır. Yani bir nev’i makyajlanmış, estetize edilmiş, sevilir hâle getirilmiş hegemonyadır; bu örtülü yönlendirmenin en başat unsurudur.

Tam da bu noktada, söz konusu bu “küresel estetizasyon”un Baudrillard tarafından özetlendiği şu temel cümlelere bakmak yerinde olacaktır; “Her şeyin değış tokuş edilebildiği, karşıtların uzlaştırılıp insan haklarının göklere çıkartıldığı, tüm değerlerin yok edildiği, istisnâsız tüm arzuların gerçekleştirildiği ve sanal bir özgürleşme sürecinin yaşandığı şu dönemde; teknik anlamda bir devrim gerçekleştirildiği söylenebilir. Ve hakimiyetin, egemenliğin tüm dayanakları ortadan kaybolduğundan; ‘hegemonya’ denilen şey, bu yeni durum -yani özgürleşmiş kölenin efendiyi içselleştirmesi- üstüne oturmaktadır. Örneğin terörizm, artık geleneksel mücadelelerin aşırı uçlara taşınması anlamına gelmiyor. Terörizm; hegemonyanın özgün görüntüsüne uygun, özgün bir biçimdir. O ekonomik zenginliklerin yanısıra, bizzat gerçekliği ele geçiren küresel güce karşı küresel boyutlarda gerçekdışı bir meydan okuma biçimi; gerçekdışı bir şiddettir. Küresel güç her şeyi ele geçirmiştir. Özerklik ve savaşı, gizli arzu ve iradeleri, acı ve başkaldırıcıyı devasa bir simülasyon sürecine; herkesin utanmadan kendine düşen rolü oynamaktan başka bir şey yapmadığı muazzam bir reality-show’a dönüştürerek ele geçirmiştir.” (Baudrillard, 2017:14)

Kapitalin silahlı mücadelesi; her şeyin ekonomik düzen ve ekonomi düşüncesine uygun hâle getirilerek, ekonomi düşüncesine uygun terimlerle ifade edilmesine yol açabilirdi. Tüm dünyanın maddî anlamda sömürülmesinin ötesinde zihinlerin tek bir modele, tek bir zihinsel boyuta boyun eğmesi; bir başka bakış açısı ya da simgesel meydan okuma biçimi düşünmesini engelleyecek düzeydedir. İşte ‘hegemonya’ tam da bu noktada başlamakta, ‘egemenlik’ten ‘hegemonya’ya geçiş süreci burada devreye girmektedir.” (Baudrillard, 2017:15)

Dolayısıyla Baudrillard’ın ifadesi ile “demokratik ilüzyon” üzerinden, sistemin hizmet etmesi ve gâye/amaç edinmesi gereken değerleri araçsallaştırıldığını ve bu tehlikeli araçsallaştırmanın sürekli güncel dile uygun şekle getirilerek muhafaza edildiğini söylemek mümkündür. Hâliyle bu mevcut tablo da “eleştiri kültürü”nü diri tutacaktır. Ne var ki sistem içindeki yüksek kontrol mekanizmasının, sistem eleştirisini yapılabilecek alanları bloke etmesi; bugünkü asıl sorundur. Zira siyaset, ekonomi (sermaye) bürokrasi, medya (kitle iletişim araçları), sivil toplum örgütleri ve lobi alanları gibi tüm kamuoyu yapıcı sahalar küresel ölçekli devasa bir simülasyonun aslı parçaları olarak işlev gördüklerinden; sisteme dönük eleştiriler bünyeye nüfüz edememektedir. Ve tam da bu noktada Baudrillard’ın pesimizme kayan realizmine yeniden dönme zorunda olmak, oldukça can sıkıcıdır.

Oğuz Adanır, “Foucault’yu Unutmak” başlıklı çalışmanın önsözünde şöyle söyler; “İktidarın, tıpkı kadın erkek ilişkilerinde olduğu gibi bir nesne-özne oyunu olduğunu ve bunun kökeninde de ‘meydan okuma’ ve ‘ayartma’ kavramlarının bulunduğunu söyleyen Baudrillard; gerçekte iktidarın gerisi, hiçlik ve boşluktan

ibarettir demektedir. Çünkü ilkel toplumlarda iktidar diye bir şey yoktur ya da iktidar öznesi bir kukladan başka bir şey değildir. Başka bir deyişle, iktidar simgesel bir şeydir. Ve 'ayartma', üretimden daha güçlüdür. Asla cinsellikle karıştırılmaması gereken ayartma; cinsellikten de güçlü bir şeydir. Ayartma, genellikle indirgenmeye çalışıldığı o cinsellik süreci içinde yer almaz. Ayartma; yer değişimine, tersine çevrilmeye izin veren bir meydan okuma, bir vaad yarışı ve ölüm üstüne oturan bir süreçtir. Buna karşın, cinselliğin, ayartmanın, arzu kavramına özgü terimlerle sınırlandırılmış ve indirgenmiş bir biçimi olduğu söylenebilir. Ayartma; yalan dolana başvurularak üretim ve iktidar sürecinin içine yamanmaya çalışılmaktadır. Tersine çevrilemeyecek herhangi bir sürecin içinden karşımıza onu hiç fark ettirmeden için için kemiren ve yıkan asgarî bir tersine çevrilebilirlik süreci çıkabilmekte ve bu süreç kesintisiz bir şekilde çok az da olsa haz alınmasını sağlamaktadır. Ki bu haz olmadan tersine çevirme, anlamsız bir şeye benzeyecektir. İşte bizim asıl çözümlenmesi gerektiğini söylediğimiz şey de bu sürecin kendisidir." (Baudrillard, 2013:61-62)

Sonuç olarak Baudrillard'ın oldukça geniş olan sınırlarını çizmeye çalıştığı bu "küresel ayartı" bugün sistemin en büyük sorunu olmakla birlikte, aynı zamanda mevcut sistemin de dilidir. Baudrillard'ın, Kim Toffolotti'nin "Yeni Bir Bakışla Baudrillard" isimli eserinin "Tüketim Toplumu" bölümünde geçen, tüketim odaklı bu küresel dile yönelik görüşleri de bir o kadar önemlidir...

"Tüketici odaklı bir dünyada yaşadığımızı itiraz eden pek olmasa gerek. Kitlesele üretimi mümkün kulan sanayileşme ve satın almamız için bize dil döken reklamcılık vesilesiyle, tüketim bir yaşam tarzı haline geldi. Ancak tüketim toplumu, metaların kesintisiz satın alınışıyla simgelenen bir dönem için kullanılan bir yaftadan ibaret değildir. Baudrillard'a göre bireysel ve kolektif pratikleri, ilişkileri, inançları, alguları ve tutumları düzenleyen bütün bir 'sistem'dir." (Toffoletti, 2014:76)

'KİTLE TOPLUMU'NU VAR EDEN KÜRESEL KAMUOYU YAPICILAR, 'KAMU DİPLOMASİSİ'Nİ NASIL KULLANIYOR?

Baudrillard'ın tüm detayları ile resmettiği, "küresel ayartı" ifadesi ile netleştirilebileceğimiz global tehdit; sonuçta yine "sistem" olgusu üzerinden yürümektedir. Zira sermaye gücünü elinde bulunduran küresel güç odakları, "kitle iletişim araçları" (medya) başta olmak üzere "siyaset", "bürokrasi", "STK"lar gibi kamuoyu yapıcı tüm araçları aynı amaç doğrultusunda ve entegre bir biçimde kullanmakta; bu sistemli işletim neticesinde de istenilen sonucu almaktadırlar.

Ortaya çıkan sonuç, toplumsal açıdan baktığımızda "kitle toplumu"nun doğması; "küresel kamuoyu yapıcılar" açısından baktığımızda ise "kitlelerin sistemin elit parçalarına hizmet eder duruma gelmesi"dir. Ve bu iki farklı perspektif de sonuçta aynı amaca, yani belirli bir kesimin yüksek çıkarlarına hizmet etmektedir.

“Kitle Toplumu” kavramı, Erol Mutlu’nun İletişim Sözlüğü’nde şu şekilde geçmektedir; “Kitleleşmiş insanların oluşturduğu, insanlar arasındaki başlıca ilişki biçiminin kitle iletişim araçlarıyla gerçekleştirildiği modern toplumsal biçimlenimi dile getirmede kullanılan bir niteleme. Frankfurt Okulu’nun önde gelen temsilcileri Theodor Adorno ve Max Horkheimer için kitle toplumu, toplumbilimsel açıdan güçlü ve bağımsız toplumsal grup ve kurumlardan yoksun, insanların edilgin, ilgisiz ve atomize hâle geldiği, geleneksel bağlılıkların ve birlikteliklerin zayıfladığı, belirgin ve farklı çıkarılara ve kanılara sahip bağdaşık kamuların giderek çözülüp tepeden tahakküme izin verdiği bir toplumsal oluşumdur. Ve kitle toplumu, kapitalizmin bir ürünüdür.” (Mutlu, 2012:192) Yani bir anlamda “sürü psikolojisi” ile hareket eder hâle gelmiş, robotlaşma anlamında “androidleşmiş bilinçler” seviyesine indirilmiş bir “yığın” modeli! Küresel kamuoyu yapıcılarının yön vermekte zorlanmadığı; “insan” olma potansiyeli ile değerlendirmek yada istifade etmek yerine “tüketici” olma potansiyeli ile kullandığı bir dolgu malzemesi! Sonuçta şuurlu, diri, yaşayan bir toplum değil; yığınlaşmış, tek tipleşmiş ve mekanize olmuş bir kitle toplumu. Ve bu temel kavram üzerine kurulu olan “kitle toplumu kuramı” da; küresel sistemin sahipleri tarafından ortaya çıkarılan toplum modellerinin, hep bu çerçeveye uygun yapılar olduğunu söylemektedir.

Aynı şekilde Theodor Adorno da “birey”in “kitle toplumu” içindeki yok oluşuna değinir ve “Kültür Endüstrisi” isimli başyapıtının “Kitlelerin Aldatılışı Olarak Aydınlanma” bölümünü şu çarpıcı cümlelerle bitirir; “Bütün bu örnekler; güdüsel dışavurumlara kadar kültür endüstrisi tarafından sunulan modellerle özdeşleşip, kendini başarıya uygun bir aygıt hâline getirme çabasına kaynaklık eder. İnsanların en mahrem tepkileri bile kendileri için öylesine şeyleşmiştir ki, kendine özgü olma fikri ancak uç noktadaki bir soyutluk biçiminde varlığını sürdürmektedir. ‘Personality’ (kişilik), parlak beyaz dişlere sahip olmanın, duygulardan ve ter kokusundan kurtulmanın ötesinde pek anlam taşımaz. Reklamın kültür endüstrisindeki zaferi budur işte! Tüketicinin, sahte olduklarını gördüğü hâlde bastırılması zor bir istekle kültür metalarını almaya ve kullanmaya devam etmesi.” (Adorno, 2012:107) Kısacası sanatın, reklamın, ideoloji ve kültür bağlamında araçsallaştırılan her mefhumun sonuçta “kitle toplumu”nu netice verdiğini işaret eden eleştireller; her açılımları ile sistem içindeki adaletsizliği ve aslında sistemsizliği kritik ederler. Zira mevcut sistem, asla “sistem”in bütününe hizmet etmemekte; sistem içindeki sınırlı parçalar, diğer bütün parçalar üzerinden yalnızca kendilerini güçlendirmektedirler.

Bir anlamda bu problematiği deşifre eden kuramlardan biri olan “gündem belirleme kuramı” da, aslında sistemdeki bu sistem dışı durumu özetlemektedir. Erkan Yüksel’in “Medyanın Gündem Belirleme Gücü” isimli çalışmasında geçen

şu bağlayıcı cümleler ise, “gündem belirleme kuramı”nın içini dolduracak cinsten temel tespitler olarak karşımıza çıkmaktadır; “Gündem belirleme çalışmalarında çoğunlukla üzerinde durulan, medya gündeminin belirlenmesinde önemli etkileri olduğu ispatlanan ya da test edilen kimi bazı unsurlar bu başlık altında ayrı bir biçimde tanımlanmaktadır. Bunlar genel olarak ABD Başkanı, konu teklifçiliği, medya savunuculuğu, ateşleyici olaylar, halkla ilişkiler faaliyetleri, kitle iletişim araçları arası etkileşim, gerçek yaşam göstergeleri ve gündem yanlılığının rolü biçiminde sıralanan değişkenlerdir.” (Yüksel, 2001:84) Yüksel, “gündem”in bir mânâda bu parçaların etkin kullanımı ile istenilen noktaya getirildiğini özetlemiş ve aynı çalışmanın “Medya Siyaset Bağlantısı” bölümünde de “kitle iletişim araçları” ile “siyâsî mekanizma” arasındaki güçlü bağı resmetmiştir. (Yüksel, 2001:142)

Halkla İlişkiler alanının duâyen isimlerinden James Grunig de “Halkla İlişkiler ve İletişim Yönetiminde Mükemmellik” isimli çalışmasının “Kitle Medyanın Gücünü Anlamak” bölümünde yer verdiği şu cümlelerle, yine “gündem belirleme kuramı” üzerinden “kitle iletişim araçlarının sistemdeki kamuoyu yapıcı gücü”nü dile getirmiştir; “Gündem belirleme kuramına göre medya bir tür meşrûlaştırma işlevi görür ve eylemci bireylere statü kazandırır. Olien, Donohue ve Tichenor’un (1984) söylediği gibi; ‘gündem belirleme’ araştırmaları yürüten bilimcilerin birçoğu, bir olayın medyada yer almasının o olayın önem derecesiyle ilgili sivil kanaati oluşturduğu sonucuna varmıştır. Harris (1982), medyanın gruplar tarafından olumlu bir imaj inşâ etmek, kamuyu eğitmek ya da ortaya çıkan kamuoyunu davaların temyize götürülmesinde kullanmak amacıyla da kullanıldığını saptamıştır.” (Grunig, 2005:534)

Raşit Kaya ise “İktidar Yumağı – Medya Sermaye Devlet” çalışmasının “Sermaye ve Medya” bölümünde kamuoyu yapıcı ayaklar arasındaki girift ilişkileri özetlemiş ve ideal olanla reel olan arasındaki sapmayı da şu cümlelerle işaret etmiştir; “Kitle iletişim araçları, başlangıçta siyasal iktidarların destek ve yardımlarıyla (lütûf ve inayetleriyle) vücut bulmuştu. Faaliyetleri uzun yıllar boyunca hep siyasal iktidarlarca yakından denetim altında tutuldu. İktidara içten bağlılıkla hizmetler sundular. Siyasal otoritenin denetlediği basın, iktidarın bekleliğini ve sözcülüğünü yaptı. Siyasal iktidardan bağımsız bir basın fikri, ‘modern demokrasi’ düşüncesiyle birlikte yeşerip serpildi. Sonunda özgür ve bağımsız basın, özgür ve demokratik toplumun vazgeçilmez bir ölçütü olarak değer kazandı. 20. Yüzyıl’ın ikinci yarısı açılırken ‘yapısal-işlevsel’ yaklaşımın egemen olduğu ana akım akademik yazında; özgür kılınmış, toplumsal sorumluluk sahibi bir basının, Hitlervârî, otoriter, totaliter akımların canlanarak toplumsal yaşamı yeniden bir kâbusa dönüştürmemeleri için ‘toplumların ufkunu gözetleyerek’ ‘demokrasinin bekçi köpekliği’ görevini üstlenebileceği müjdeleniyordu. Ne ki aynı yüzyıl kapanırken; üstlendiği işlevden hareketle medyaya, ‘Düzenin Yeni Bekçileri’ sıfatı yakıştırılıyordu.” (Kaya, 2016: 167-168)

Sonuç olarak “küresel kamuoyu yapıcılar”ın “siyaset”, “bürokrasi”, “kitle iletişim araçları” (medya) ve “STK”lar’ gibi önemli ayakları entegre çalıştırarak istedikleri sonuca doğru ilerlemeleri yadsınamaz bir realitedir ve bu kamuoyuna yön verme şekli, esasen küresel bir “kamu diplomasisi” örneğidir. Zira “kamu diplomasisi” genel itibarıyla “bir ülkenin farklı coğrafyalarda yürüttüğü tanıtım çalışmaları” olarak algılansa da; aslında “kamuoyu yapmada kullanılan temel ayakların entegrasyonu” da “kamu diplomasisi” alanına girer. Kaldı ki, bir ülke içindeki kamuoyu yapıcı ayakların entegre kullanımı; “kamu diplomasisinin ulusal ayağı”nı teşkil eder.

Bu mantıktan hareketle “küresel kamuoyu yapıcılar”ın ulusal değil küresel bazda etkili bir “kamu diplomasisi” yürüttüklerini ve “bu model üzerinden” kendi öz çıkarlarını maksimize ettiklerini söylemek mümkündür. Bu güçlü küresel tehditten korunmak isteyen ülkelerin aynı entegrasyon mantığı ile kendi içlerinde yürütecekleri etkili bir kamu diplomasisi ise, şüphesiz ki ayrı bir makalenin ya da tezin konusudur.

Halkla ilişkiler uzmanı ve iletişim profesyoneli Ali Saydam, “Türkiye’de İletişimin El Kitabı II – İktidar Yalnızlıktır” isimli kitabının “Kamu Diplomasisi Yoksa Yalnız Kalırsın” başlıklı bölümünde; “kamu diplomasisi” denilen alanın nasıl bir manipülasyon aracı olarak kullanıldığına dikkat çekmekte ve bu temel tespitini şu somut örneklerle temellendirmektedir; “Kamu diplomasisi alanının temel özelliği, manipülasyonlara açık olmasıdır. Örneğin Amerika’nın Irak’a aslında barış getirmek ve Afganistan’da da kadın haklarını korumak için varlık gösterdiğini iddia eder ve pekala inandırıcı da olabilir. Moody’s, Fitch gibi kredi derecelendirme kuruluşlarının 2011 Seçimi’nin ardından Türkiye hakkındaki raporlarında verdikleri notların anlamını düşünenler, kafalarını bu işe çok fazla yormasınlar. Bu durumun, bir ‘kamu diplomasisi atağı’ndan başkaca bir anlamı yoktur. Hiçbir devletin sözcüsü olmamakla yükümlü addedilmeleri gereken bu ABD orijinli derecelendirme kuruluşlarının kamu diplomasisinin tüm olanaklarını kullandıklarından yana hiç kuşquamız olmasın.” (Saydam, 2012:210-211)

Ve yine geçtiğimiz günlerde Moody’s isimli kredi derecelendirme kuruluşunun Çin’in notunu düşürmesi üzerine sosyal medyada yapılan, “Moody’s Çin’in notunu düşürmüş. Kredi kuruluşları kendilerini hâlâ önemli zannediyorlar!”, “Moody’s Çin’e küsmüş, Çin’in haberi olmamış.” gibi yorumlar da göstermektedir ki; kamu artık bu incelikli kamu diplomasisinin farkındadır.

Sonuç olarak bu tür bir diplomasiinin perde arkasını işaret eden ve “Kamu diplomasisinde hızlı olan kazanır!” mesajını vermeyi de ihmal etmeyen Saydam; aslında kamuoyu yapıcı ayakları eş zamanlı ve verimli kullanan yapıların sisteme hakim olacağını da özetlemiş olmaktadır.

Doktorasını “*Uluslararası Halkla İlişkiler Perspektifinden Kamu Diplomasisi*” başlığı ile bu alanda gerçekleştiren Yard. Doç. Dr. Gonca Yıldırım ise aynı ismi taşıyan çalışmasında yine bu entegrasyonun stratejik önemine vurgu yapmakta ve tezinin “*Halkla İlişkiler Aracılığıyla Kamuoyu Yaratılması ve Kamusal Alan Oluşturulması*” alt başlığında Mills’in şu görüşlerine yer vermektedir; “*Mills, kamuoyunun oluşumu içindeki önemli öğeler arasında; demokratik düşünceden yana bir orta sınıfın varlığı, özgür düşünce ortamı, düşüncelerin tartışılabileceği olanakların varlığını belirtir. ‘Kitle’ ve ‘kamu’ ayırımına dikkat çeken Mills’e göre ‘kitle toplumu’na hakim olan ‘duygu’ iken, ‘kamu toplumu’na hakim olan ise ‘akıl’dır. ‘Kitle’de bireysellik kayıptır. Birey nicelikli çoğunluk içerisinde bireysel farklılıklarını kaybeder, kitleyle bütünleşerek farklı düşünecek olsa bile davranışları ve düşüncesinin yansıması diğerleri ile aynı olmaktadır. Bireysel akıl, hareket ettirici olarak bu zihni ortamda yoktur. / Mills, 1974: 419-425*” (Yıldırım, 2015, s.23) Yıldırım’ın alıntıladığı şekli ile Mills’e göre ideal bir “*kitle toplumu-kamu toplumu*” ayırımı yapılsa da, konu realitede Saydam’ın altını çizdiği manipülatif noktaya gelmekte, “*küresel kamuoyu yapımcılar*”ın global ölçekte yürüttükleri kamu diplomasisinden “*şuurlu bir kamu toplumu*” çıkmamakta ve mevcut sistemin verdiği doğal çıktı, yine “*kitle toplumu*” formunda olmaktadır.

Doç. Dr. Bilal Karabulut’un hazırladığı “*Algı Yönetimi*” çalışmasının Doç. Dr. Kürşad Turan tarafından hazırlanan “*Toplum Mühendisliği, Siyaset Mühendisliği ve Algı Yönetimi*” kısmında da “*sosyal mühendisliğe dayanan algı yönetimi*” kavramı ile “*toplum mühendisliği*” ve “*siyâsî mühendislik*” olarak ifade edilen farklı kavramlar arasındaki temel ayırım dile getirilmekte ve kamuoyu oluşturmak için bu üç farklı kavramı da birlikte kullanmak gerektiği vurgulanmaktadır. (Karabulut, 2016, s.114) Yine aynı çalışmada “*Sosyal Medyaya Dayalı Kamu Diplomasisi*”ne de ayrıca yer verilmektedir. (Karabulut, 2016, s.81)

Sonuç olarak “*küresel kamuoyu yapımcılar*”ın medya, siyaset, bürokrasi ve STK’lar gibi temel ayakları aynı amaç doğrultusunda entegre kullanarak “*sistem*”in belirli parçalarına ait çıkarları maksimize etmeleri; “*küresel ölçekte yürütülen bir kamu diplomasisi modeli*” olarak görülebilir. Ne var ki bu entegrasyondan sağlanan kâr “*sistem*”in bütünü için kullanılmamakta; “*sistem*”in geneli, “*sistem*”in azınlıkta kalan ve kendini seçkin olarak gören parçalarına, yani sisteme hakim olan finansal aktörlere hizmet etmektedir. Ve “*sistem eleştirisi*” kapsamına giren tüm düşünsel üretimlerde de doğal olarak makro sorun; bu tarz bir küresel kamu diplomasisinin ne denli kamuya hizmet ettiği noktası olmaktadır. Zira bu tarz bir seçkinler diplomasisi, kamudan ziyade kendisine hizmet etmektedir. Ve bütün bir kapitalizm eleştirisi de, zaten bu temel noktadan kaynak almaktadır.

‘SİSTEM’DE ‘HATA’ VEREN ASİMETRİK SONUÇLAR VE DONALD TRUMP GERÇEĞİ

“Sistem” kavramı; herhangi bir organize yapının parçaları arasındaki uyum ve bu uyumdan doğan bütünsel düzen şeklinde tanımlanabilir. Bu temel anlayışa bağlı olarak ortaya çıkan “sistem kuramı” ise disiplinler arası bir bilimdir ve ele alınan bir sorunun ya da olgunun sistem mantığı içinde incelenmesi demektir.

“Sistem Kuramı”; organizmaları, yapıları, örgütleri, mekanizmaları ve doğal oluşumları bir bütün oluşturacak biçimde birbirleriyle ve çevreleriyle ilişkili ya da bağıntılı unsurlar dizisi olarak inceler. Sistem içindeki parçalara sibernetik bir mantıkla yaklaşır ve parçaların birbirleriyle olan ilişkisi üzerinden üst üretimlerde bulunur. Ki sibernetik de sistem anlayışından doğmuş bir bilimsel alandır. Sistem yaklaşımı, olaylar ve olgular arasındaki ilişkilerin ve karşılıklı etkileşimin analizlerini yapar.

Bir ülke içindeki kamusal düzenden küresel ölçekteki güç paylaşımına kadar her türlü etkileşim alanı bir sistemdir ve parçalar arasındaki denge ya da dengesizlik sistemin bütününe ilgilendirir. “Amerikan iç politikası” ya da “Amerika Birleşik Devletleri’nin yönetim anlayışı” da bu anlamda bir sistem örneğidir. Küresel ölçekteki dünya düzenini “makro sistem” olarak ele alırsak, bu zemin üzerinde yer alan “ABD yönetimi” de sözkonusu büyük sistemin aslı parçalarından biridir ve sistemin mikro olarak adlandıramayacağımız esaslı bir parçasıdır.

Yerleşik dünya düzeni anlamındaki makro sistemin dilini iyi bilen, bünyesindeki geniş ölçekli finansal yapılar, şirketler ve hatta tröstlerle bu geniş çaplı networkle son derece girift ilişkiler içinde bulunan “Amerikan yönetimi”; hiçbir zaman işini şansa bırakmayan, milimetrik hesaplarla, ortalama 100-150 yıllık planlarla hareket eden bir alt sistemdir. “Demokrasi” adı verilen ve Gramsci’nin “rıza” kavramını tesis etme noktasında çok etkili bir araç olan toplumsal ilke ise; mevcut planların realizasyonu adına kullanılan bir aparattan ibarettir.

Tam da bu noktada, dünya kamuoyunun başkan seçilme ihtimalinden ürktüğü ve Demokrat Parti adayı Hillary Clinton karşısında çok da şans vermediği Cumhuriyetçi aday Donald Trump’ın 2016 ABD Başkanlık Seçimleri’ni kazanması ve ABD yönetiminin başına geçmesi noktası oldukça spesifik bir örnektir. Zira bütün bir dünyanın hesapları Demokrat aday Clinton üzerineyken oldukça radikal ve sert çıkışları ile dünya kamuoyunu ürktüten Trump’ın halk seçimi ile son derece demokratik yollardan başkanlık koltuğuna oturması Amerika’nın kendisini bile şaşırtmış; sonuçlar belli olur olmaz mutsuz kitleler Amerika’nın ünlü meydanlarına ve Trump’a ait olan ticaret merkezlerinin önüne akın etmiştir.

İslam karşıtı sert söylemleri ile Doğu toplumlarını fevkalade rahatsız eden böylesi sivri bir ismin dünya üzerindeki yeni ve karmaşık dengelere nasıl bir etkide bulunacağı ise, şu an hâlâ dünya gündeminin en büyük sorularından biridir. Dolayısıyla çağdaş bir distopya örneği olan algılanan ‘radikal Trump söylemleri’nin ünlü bir distopya örneği olan ‘1984’ romanına olan ilgiyi artırması ve bu yönde haberlerin dünya kamuoyuna yansımaları da şaşırtıcı bir durum olarak algılanmasa gerekir.

Yer yer bir patavatsızlık örneği gibi görülecek denli rahat bir kişiliğe sahip olan ve sert bir politik dil kullanan Trump’ın göreve gelmesi ile birlikte yerleşik ABD istihbaratı ve yerleşik Amerikan basını ile Trump arasında yaşanan şaşırtıcı didişmelerin dünya kamuoyuna aynı ile aksetmesi ise oldukça ilginç bir durumdur.

Bu acaba demokrat Amerika’nın kendi içinde yaşadığı doğal bir rezonans sorunu mudur, bu soruyu sordurtma amaçlı bir vitrinizasyon mudur; yoksa gerçekten de Amerikan Devleti beklemediği bir sistem sorunu yaşayarak kendi içinde ciddi bir çıkar çatışmasının içine mi düşmüştür? Bu önemli soru uzun bir süre askıda kalacak olmakla birlikte şunu da kabul etmek gerekir ki; bu durum beklenmedik bir komplikasyon olmuş olsa bile, “*Amerikan Sistemi*” kendi bünyesindeki her türlü komplikasyonu bir biçimde nötralize edebilecek yapıdadır.

Yerleşik ABD basını toplantı ortamından çıkaracak kadar ileri gittiğini ve yine yerleşik Amerikan istihbaratı ile de ciddi restleşmeler içine girdiğini dünya kamuoyuna yansıyan haberler üzerinden müşahede ettiğimiz Trump’ın, ABD Savunma Bakanlığı ve Genelkurmay Başkanlığı konumunda bulunan Pentagon ile de çeşitli görüş farklılıkları yaşayabileceği söylenmiş; hatta PKK’nın Suriye kolu olan YPG’ye silah verilmesi anlamına gelen imzanın atılmasından önce de bu tarz haberler kamuoyuna yansımıştır.

Fakat ilginçtir ki yine aynı günlerde ABD’nin önemli dış politika dergisi Foreign Policy’de bir makale yayınlanmış ve ABD Savunma Bakanlığı’na dayandırılan veriler eşliğinde, Obama döneminde yapılması planlanan ve uzun süredir ertelenen askerî operasyonun PYD/YPG öncülüğündeki DSG (Demokratik Suriye Güçleri) ile birlikte gerçekleştirilmek üzere Erdoğan-Trump görüşmesi sonrasında devreye sokulacağı ifade edilmiştir. Sonrasında Erdoğan-Trump görüşmesi gerçekleşmiş, Türkiye PYD/YPG gibi Türk varlığını tehdit eden terörist yapılarla ilişkiler noktasındaki yüksek hassasiyetini dile getirerek ABD YPG ile olan işbirliğinin her ne kadar geçici olduğunu dile getirirse de bunun kabul edilemez bir durum olduğunu vurgulamış ve bir biçimde diplomatik temaslar başlamıştır. Ancak görüşme öncesinde yayınlanan makale ve bu tarz yayınlar üzerinden kamuoyuna aktarılan ve hatta aşamalı olarak yedirilen Amerikan

devlet politikaları göstermektedir ki; Amerikan halkı hangi refleksle kimi seçerse seçsin, Amerikan Devleti'nin yerleşik ve uzun vadeli politikaları bir biçimde devam etmekte ve bu politikalarda kaydadeğer bir sapma olmamaktadır. Sadece uygulayıcılar değişmekte ve söylem çeşitliliği yaşanmakta; uygulamadaki esaslar ise daima kalıcı olmaktadır. Dolayısıyla da “demokrasi” adı verilen rıza aracı, Amerikan'ın devlet politikalarına nüfuz edebilecek güç ve etkide bir mefhum değil, bilakis “kamusal bir makyaj malzemesi”dir.

Ayrıca İslam dünyasına karşı soğuk, finansal ilişkilere karşı ise oldukça sıcak olan ABD Başkanı'nın dokuz günlük ilk yurtdışı gezisini Suudi Arabistan'dan başlatması ve sonrasında Vatikan'da Papa ile olan samimi buluşması da, yine oldukça net mesajlar içermektedir.

Medya, ticaret, popüler kültür gibi kanallar aracılığı ile sistemin içinden gelen ancak “Amerikan iç politikası” noktasında içinden geldiği sisteme ciddi eleştiriler sunan Donald Trump, “Yeniden Büyük Amerika” isimli kitabında şu sert eleştirilerde bulunmaktadır; “Düşüncelerimi açıkça söylemeye başladığımda gerçekçiydim. Statükonun insafsız ve beceriksiz muhalifleri endişeyle bana karşı birleşecekti ve aralarında bakın kimler vardı! Kampanyalarda büyük konuşan ama gerçekten başa geçtiklerinde ne yapacaklarını bilmedikleri için ülkeyi yönetemeyen ve tam bir kaybeden gibi oynayan politikacılar. Müşterileri ve diğerleri adına elleri ceplerimizde olan lobiciler ve özel çıkar grupları. Adil olmak konusunda, ‘olgu’ ile ‘görüş’ arasındaki farkı bilemeyecek kadar yolundan sapmış olan medya sektörü üyeleri. Amerikalılar’ın yüzde yirmisi bugün işsizken ya da eksik istihdam kapsamındayken burada yasal olarak bulunan insanlara verilmesi gereken işleri alan yasadışı göçmenler. İnanın bana, onlar her yerdeler! Onları görüyorum. Kongre yıllardır kilitlenmiş durumda ve gerçekten de en acil iç sorunlarımızı, hatta bütçe onayı gibi en temel sorunlarımızı bile ele almaktan aciz. Düşünün, bütçeyi onaylamak kadar ufak bir şey. Ne yapılması gerektiği konusunda hiçbir fikirleri yok. Ve avukatlarımız ile yargıçlarımız, ‘bilge adamlar’ bile ABD Anayasası’nı, demokrasimizin kalesini ayaklarının altında çiğnedi. Kendilerini çekinmeden politika üretmeye adadılar; çünkü seçilmiş yetkililer partililik yüzünden felce uğramış durumda. Hareket edemiyorlar; görev yapamıyorlar. Tamamen acizler. Ortadoğu’da abartısız trilyonlarca Dolar kaybetti ve en iyi müttefikimiz İsrail’le aramızın açılması dışında elimizde hiçbir şey yok. Üstüne üstlük, büyük bir uyum ve dünya barışı getireceği varsayımıyla (ki bunu getirmeyecek) bugün Rusya’nın en iyi dostu hâline gelmiş olan İran’la değersiz ve pahalı bir nükleer antlaşma yaptık. Bizi tam tersi yöne götürecek bir antlaşma bu. Amerika’nın büyüklüğü, ülkemizin özgür ve özgür olmayan dünyanın lideri olduğu fikri yok oldu.” (Trump, 2017:11) Mevcut Amerikan sistemine böylesine sert ve net eleştirilerde bulunmaktan çekinmeyen Trump,

temelde kitleye vermek istediği ‘Ben doğal ve gerçekçiyim!’ mesajını da şu cümlesi ile özetliyor; *“Dillerinin sürçmesinden o kadar çok ürktüyorlar ki, dilleri tutuluyor.”* (Trump, 2017:26)

Trump ile ilgili yapılmış çeşitli analizlere bakıldığında ise; *“Trump’ın söylediklerinin siyasal gücü, gerçeklerle olan bağından çok seçmenin rasyonel/ irrasyonel korkularını, kaygılarını ve öfkesini kamusal alana taşıyıp bunlarla yeni bir gerçeklik kurabilmesinden kaynaklanıyor. Tıpkı ‘İŞİD, Clinton tarafından kuruldu!’ söylemindeki gibi! Trump’ı farklı kılan özellik bu.”* tarzında tespitlerle karşılaşılıyor. 7-12 Şubat 2017 tarihleri arasında yapılan bir araştırma da, *“Trump’ın başkanlık performansı, son 36 yılda gelen Cumhuriyetçi başkanlarla karşılaştırıldığında; % 84 ile en fazla onaylanan performans. Bu oran, Reagan’da % 78, baba Bush’ta % 82, oğul Bush’ta ise % 82 idi.”* sonucuna ulaşıyor.

Trump’ın başkanlık koltuğuna talip olmasına sebep olan sert tespitlerine ve başkanlık koltuğuna oturduktan sonra Amerika içindeki güçlü istihbarat servisleriyle ve yerleşik medya unsurları ile yaşadığı sorunlara bakıldığında, *“Demek ki sistem ne kadar güçlü olursa olsun, bazen hata veren asimetric sonuçlar da doğurabiliyor!”* denilebilir. Zira Trump, *“Yarın yine Trump basına bağırıp çağırdı diye yazacaklar! Ben bağırıp çağırmıyorum, yalnızca yalancı olduğunuzu söylüyorum.”* diyerek ABD basınına şok edici cümlelerle eleştiren, Beyaz Saray’da düzenlenen basın toplantısına CNN, New York Times, Los Angeles Times, New York Daily News BBC Politico, Buzzfeed gibi medya kuruluşlarını almayan, aynı şekilde istihbarat birimleri ile benzer restleşmelerden kaçınmayan; hatta Başkan Obama’nın seçim döneminde kendi telefonlarını dinlettiği iddiasını dünya kamuoyunun gündemine taşıyan bir başkan.

Trump’ın ABD basınına yönelik sert söylemlerinden birkaç örnek daha vermek gerekirse, şöyle bir manzara ile karşılaşılıyor... *“Basın o kadar yalancı ki, bundan bahsetmezsek Amerikan halkına hizmet etmemiş sayılırız. Basının yalancılığı artık kontrolden çıktı!”, “Medya yönetimize saldırıyor; çünkü halka verdiğimiz sözleri yerine getirmeye başladığımızı görüyorlar ve bu hoşlarına gitmiyor!”*, *“Medyanın çoğu halk için değil, bu bozuk düzenden kâr edenler için çalışıyor.”*, *“Basının gizli bilgileri yayınlaması yasadışıdır, basın bunun için kendinden utanmalı.”*, *“Halk artık size inanmıyor. Eğer doğruları yazsaydınız, bir numaralı hayranınız ben olurum.”*, *“Biz de medyadan hesap soracağız!”*

Ne var ki çalışmanın başında da altını çizdiğimiz gibi, zaman zaman sistem içinde Trump gibi birinin sistemin etkin noktalarına erişmesine benzer komplikasyonlar yaşanıyor olsa da; ‘makro sistem’le son derece girift ilişkiler içinde bulunan ve sürekli olarak büyük sistemden güç devşirerek beslenen Amerikan yönetim sistemi,

bu tarz balans ayarlarını nötralize edebilecek yapıdadır. İçinde bulunduğumuz dönemin diline göre oldukça uç bir örnek olsa da 1963'teki Kennedy Suikasti ve Amerikan tarihindeki büyük skandal örnekleri ise, bu olgunun perde arkasını anlamak noktasında kullanılabilecek donelerden yalnızca birkaçıdır.

Yani reel düzlemde ve makro sisteme hakim olan küresel kamuoyu yapıcılar nezdinde manzaranın bütününe ele aldığımızda; sistemin parçaları arasında çatışma yaratan zayıf unsurların sisteme hakim olan güçlü unsurlar tarafından bir biçimde nötralize edilmesi, mevcut sistemin bilindik bir kuralıdır.

SONUÇ

Sonuç olarak “demokrasi”, “insan hakları”, “özgürlük” türünden toplumsal değerleri kendi pragmatik kurgusuna malzeme ederek kitleleri kendi amaçları doğrultusunda şekillendiren ve genellikle de istediği sonuçları alan “küresel sistem mühendisleri”nin yarattığı ‘kitle toplumu’ zaman zaman Trump örneğinde olduğu gibi beklenmedik sonuçları da verse de; sistemin sahipleri tarafından bir biçimde tolere edilmesine alışık olduğumuz bu tarz sonuçlar, devletler içinde ve uluslararası networkler arasında ciddi çıkar çatışmalarına neden olmaktadır.

Ne var ki “Acaba Trump, halk arasında ‘üst akıl’ olarak anılan küresel egemenler tarafından istenmiyor mu? Ekseriyetle Amerikan halkının alt tabakasından destek gören Trump, siyonizm odaklı küresel networkün yerleşik düzenine bir engel mi?” gibi sorular ise hakim sistemin işleyişi bakımından çok da işlev taşımamaktadır. Zira diplerde ciddi bir çıkar çatışması yaşansa da, bu çatışmanın bir halk savunucusu olmak üzerine kurgulanmadığı açıktır. Kaldı ki kamuoyunun gördüğü kısım, genellikle görülmesi istenen kısımdır.

Sonuçta geçmişten günümüze kadar ulaşan tüm sistem eleştirisi örnekleri, bu tarz çıkar çatışmalarının kaynak aldığı noktaları ve kamusal düzlemde yarattığı güçlü tahribatı ele almıştır. Mevcut sistemin yıkıcı etkilerini nötralize etmek ve dahası bu küresel akıntı içinde her türlü anormalliği normalleştiren modern insanın içine düştüğü tuzağı hafifletmek bakımından “sistem eleştirisi kültürü”nün ve genel olarak eleştirel bakış yetisinin önemi ise tartışılmaz. Ne var ki bu eleştirel bakışın mevcut tabloyu değiştirme noktasındaki gücü ve işlevi ise oldukça tartışmalıdır.

Ürkütücü ve dahası pesimist bir söylem olmakla birlikte; bugün dünyanın küresel mühendislerin bir çekim platosu olduğunu ve kitle toplumuna mensup olan bizlerin de birer dekordan farksız olduğumuzu söylemek mümkündür. Figüran bile değil, sadece oradan alınıp başka bir yere konulan bir dekor! Bu açıdan bakıldığında; hiper-gerçekliğe dönüştürülerek yok edilen gerçeklik noktasında Baudrillard’ın son derece haklı olduğunu söyleyebiliriz. Fakat bizi sonuçsuz bir

pesimizle baş başa bırakarak gittiği de başka bir gerçektir.

Sistem anlayışında, “uyum” ve “parçaların birbirini beslemesi” kuralı vardır. Hatta halk arasında “bütünün hayrı” olarak kullanılan ifade de, sistemin alt parçalarının sistemin bütününe hizmet etmesi noktası ile ilgilidir. Yani olması gereken budur ve parçalar sistemin bütününe beslemelidir. Ne var ki mevcut sistemde sadece güç araçlarını elinde bulunduran kesim mutludur ve onlara ait kazanımlar, sistemin diğer parçalarını beslememekte; bilakis uyuşturmakta ve öldürmektedir. Zira “sistem”deki bu güç odaklı kesim diğer parçaları araçsallaştırmakta ve pragmatik bir mantıkla sadece ve sadece kullanmaktadır. Yaşatmak ya da beslemek şöyle dursun, kendi çıkarlarını maksimize edebilmek için kullandığı bir “yakıt”a dönüştürmektedir.

Dünya üzerindeki gelir dağılımı noktasındaki eşitsizlik, silah ve uyuşturucu ticaretinde dönen paranın açlık oranları ile paralel biçimde seyrederek astronomik noktalara ulaşması ve “savaş kültürü” olmadan bu pazarın beslenemeyeceği realitesi; mevcut manzaranın sadece somut birkaç karesidir.

Ayrıca teknoloji üzerinden de ciddi bir rant elde eden bu egemen kesim, yine teknolojiyi de insanlığın hizmetine sunmamakta; teknolojik ürünlerin satışı üzerinden kendi kâr maksimizasyonunu gerçekleştirmekte ve elindeki bu güçlü ağı güncel bir istihbarat ağı olarak kullanmaktadır. Yani ortada “değer” odaklı ya da “sistemi yaşatma” – “diğer parçaları besleme” amaçlı bir yaklaşım yoktur. Olan; sadece ve sadece sistemdeki güçlü parçaların daha da güçlü hâle gelmesi, güçsüz parçaların ise araçsallaştırılması olgusudur. Ve o güçsüz parçaların ‘insan’ olmaları da mevcut sistemde dikkate alınan ya da alınabilecek bir mefhum değildir.

Kısacası kendi çıkarlarına uygun bir dünyayı yaratmak adına küresel bir algı yönetimi yürüten egemen kesim, mevcut manzarayı bütün bir insanlığa “gerçek” olarak dayatmakta ve son derece popüler bir “matrix dünyası” yaratmaktadırlar. Hâl böyle olunca da, yol *“Habermas’a katılıyorum; modernliğin bedeli, bir dereceye kadar bölünmenin, yabancılaşmanın vs. olguların kabul edilmesidir.”* diyen Zizek’in bu genel tespitinden çok daha travmatik mecrâlara doğru seyretmekte; *“Eleştirel kültür yaşamalı ve güçlenmeli! Ama nerede?”* diyen o trajik soru, en korunaklı kalelerin çoktan zaptedildiğini ve hatırı sayılır bütün caddelerin de yine “matrix”e açıldığını haber vermektedir. (Osborne, 1999:57) Sonuç olarak; *“sistem eleştirisi”* ve *“eleştirel kültür”* sistemin hayâtiyetini sürdürmesi adına oldukça önemli bir konumda olmakla birlikte, Baudrillard’ın deyişiyle bu güçlü *“küresel ayartı”*nın yutucu gücü içinde kendine ne derece bir varlık alanı yaratabilmektedir; işte orası tartışmalıdır...

KAYNAKÇA

- Adorno, Theodor. (2012). Kültür Endüstrisi - Kültür Yönetimi. İstanbul: İletişim Yayınları*
- Baudrillard, Jean. (2017). Can Çekişen Küresel Güç. Ankara: Doğu Batı Yayınları*
- Baudrillard, Jean. (2013). Foucault'yu Unutmak. Ankara: Doğu Batı Yayınları*
- Baudrillard, Jean. (2016). Simülarklar ve Simülasyon. Ankara: Doğu Batı Yayınları*
- Baudrillard, Jean. (2015). Şeytana Satılan Ruh - Kötülüğün Egemenliği Ankara: Doğu Batı Yayınları*
- Donald, Trump. (2017) Yeniden Büyük Amerika. İstanbul: Pegasus Yayınları*
- Geuss, Raymond. (2013). Eleştirel Teori: Habermas ve Frankfurt Okulu. İstanbul: Ayrıntı Yayınları*
- Grunig, James. (2005). Halkla İlişkiler ve İletişim Yönetiminde Mükemmellik. İstanbul: Rota Yayınları*
- Güngör, Nazife. (2013). İletişim, Kuramlar, Yaklaşımlar. Ankara: Siyasal Kitabevi*
- Karabulut, Bilal. (2016). Algı Yönetimi. İstanbul: Alfa Yayınları*
- Kaya, Raşit. (2016). İktidar Yumağı - Medya, Sermaye, Devlet. Ankara: İmge Kitabevi*
- Mattelart, Michele. (2016). İletişim Kuramları Tarihi. İstanbul: İletişim Yayınları*
- Mutlu, Erol. (2012). İletişim Sözlüğü. Ankara: Sofos Yayınları*
- Osborne, Peter. (1999). Eleştirel Bakış. Ankara: Dost Kitabevi*
- Saydam, Ali. (2012). İktidar Yalnızlıktır. İstanbul: Remzi Kitabevi*
- Toffoletti, Kim. (2014). Yeni Bir Bakışla Baudrillard. İstanbul: Kolektif Kitap*
- Yaylagül, Levent. (2016). Kitle İletişim Kuramları - Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar. Ankara: Dipnot Yayınları*
- Yıldırım, Gonca. (2015). Uluslararası Halkla İlişkiler Perspektifinden Kamu Diplomasisi. İstanbul: Beta Yay.*
- Yüksel, Erkan. (2001). Medyanın Gündem Belirleme Gücü. Ankara: Çizgi Kitabevi Yayınları*